

بررسی جایگاه مدارا در اسلام

مؤلف:

مریم وفادار (استاد یار جامعة المصطفی)

عالمه زرّین

سرشناسه: وفادار، مریم، ۱۳۴۶ -
 عنوان و نام پدیدآور: بررسی جایگاه مدارا در اسلام/مریم وفادار، عالمه زرین.
 مشخصات نشر: مشهد: انتشارات ۱۱۰ [صد و ده] ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری: ۱۷۲ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۸-۶۰-۵
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه.
 موضوع: تساهل - جنبه‌های مذهبی - اسلام
 موضوع: Toleration - Religious aspects - Islam
 موضوع: تساهل - جنبه‌های قرآنی
 موضوع: Toleration - Qur'anic teaching
 شناسه افزوده: بن، الم، ۱۳۶۲.
 رده بندی کنگره: BP ۲۵۴/۱/ ۷ ب ۳۹۵
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۷۱۶۰۰

ناشر: انتشارات ۱۱۰ [صد و ده]
 نام کتاب: بررسی جایگاه مدارا در اسلام
 مؤلف: مریم وفادار (استادیار جامعة المصطفی)، عالمه زرین
 صفحه آرای: سیده طیبه حسینی
 چاپ: مقرب
 نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۵
 تعداد صفحات: ۱۷۲
 قطع: رقعی
 قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۸-۶۰-۵

تلفن ناشر: ۰۹۱۵۷۳۹۲۸۱۴

entesharat110@gmail.com

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

فصل اول: مفهوم‌شناسی و جایگاه و پیشینه مدارا

در اسلام و غرب

مفهوم‌شناسی مدارا ۱۷

مدارا در لغت ۱۸

الف) مدارا در اصطلاح ۱۹

ب) واژه‌های نزدیک به مدارا ۲۱

جایگاه مدارا در اسلام و غرب ۲۹

الف) جایگاه مدارا در اسلام ۲۹

ب) تساهل و تسامح در غرب (تولرانس) ۳۲

پیشینه مدارا در اسلام و غرب ۳۴

الف) مبانی شکل‌گیری اندیشه تساهل‌گرایی در اسلام اسلامی ۳۴

ب) پیشینه تاریخی اندیشه‌ی تساهل‌گرایی در غرب ۳۷

فلسفه مدارا در اسلام ۳۹

فصل دوم: محدوده مدارا و شدت عمل و قاصدین در

اسلام

تساهل و تسامح در تبلیغ دین ۴۴

۱) معقول و منطقی بودن دعوت ۴۵

- ۲) تقدّم نویدبخشی بر بیم‌دهندگی ۴۷
- ۳) سادگی و پرهیز از بیانات غیرقابل فهم ۴۷
- ۴) پرهیز از ایجاد نفرت ۴۸
- ۵) پرهیز از ملامت و خشونت ۴۸
- ۶) گذشت و آسان‌گیری ۴۹
- ۷) م.ا.ا در اجرای حدود الهی ۵۰
- ۱) سول ۵۵
- الف) اصل ۵۵
- ب) تألیف ۶۱
- اعتراف به حقوق ۶۳
- برخورد با توطئه‌گران منافق ۶۵
- در برابر ستم ۶۷
- ارزش‌ها ۶۹
- الف) ارزش‌های عقیدتی ۷۱
- ب) ارزش‌های فقهی ۷۴
- ج) ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی ۷۵
- د) ارزش‌های اقتصادی ۷۸

فصل سوم: برخی از مصادیق مدارا در قرآن و سنت

- مدارا و سهل‌گیری در احکام ۸۱
- الف) در احکام حج ۸۲

- ۸۵..... (ب) در احکام خانوادگی
- ۸۶..... (ج) حکم اضطرار
- ۸۶..... مدارا در عبادات و اخلاقیات و فرهنگ
- ۸۷..... (۱) رفق و نرمی با خود در عبادت
- ۸۸..... (۲) مدارا با همسایه
- ۸۹..... (۳) مدارا با مدیون
- ۹۱..... (۴) رفق و مدارا در برخورد با افراد ضعیف الایمان
- ۹۲..... (۵) مدارا بران شنیدن حق
- ۹۳..... (۶) رفق و مدارا در تربیت
- ۹۸..... (۷) رفق و مدارا با واسین
- ۱۰۰..... (۸) رفق و مدارا با حیوانات
- ۱۰۱..... (۹) تقیه مداراتی
- ۱۰۴..... جمع‌بندی مراحل مدارا در قرآن کریم

فصل چهارم: مدارا در سیره ائمه علیهم السلام

- ۱۰۹..... مدارا از منظر پیامبر اکرم ﷺ
- ۱۱۳..... (الف) گذشت پیامبر اکرم ﷺ از مسلمانان در جنگ احد
- ۱۱۴..... (ب) سفارش پیامبر اکرم ﷺ به خوشرفتاری با اقلیت‌های مذهبی
- ۱۱۸..... (ج) مدارا با اسیران
- ۱۲۰..... مدارا و نرمش در سیره امام علی علیه السلام

- (۱) ترجیح عفو و مدارا در حقوق شخصی ۱۲۲
- (۲) دعوت کارگزاران به مدارا و قاطعیت ۱۲۳
- (۳) عفو و گذشت امیرالمؤمنین (ع) در جنگ جمل ۱۲۴
- (۴) مدارا و قاطعیت با قاسطین ۱۲۶
- (۵) مدارا و قاطعیت با خوارج ۱۲۸
- (۶) قاطعیت امام علی (ع) در اجرای حد الهی ۱۲۹
- (۷) رعایت حقوق اهل کتاب در حکومت علی (ع) ۱۳۰
- مدارا در سیر امام حسین (ع) ۱۳۲

فصل پنجم: آثار و پیامدهای مدارا

- ۱- آثار و پیامدهای مثبت مدارا ۱۴۰
- (الف) محبوبیت ۱۴۰
- (ب) سلامت روانی و جسمانی ۱۴۱
- (ج) مشمول عفو الهی ۱۴۱
- (د) دوام حکومت ۱۴۲
- (هـ) خیر دنیا و آخرت ۱۴۲
- (و) آرامش و آسایش ۱۴۳
- (ز) سامان دهی امور ۱۴۵
- (ح) ایجاد وحدت در جامعه اسلامی ۱۴۵
- (ط) جذب افراد به دین ۱۴۷

- ی) فضیلتی اخلاقی برای شیعه ۱۴۹
- ک) تبدیل شدن کینه‌ها و دشمنی‌ها به محبت و دوستی ۱۵۱
- ل) پاداش الهی ۱۵۳
- ۲- آثار و پیامدهای منفی مدارا ۱۵۵
- الف) پیامدهای تساهل در اصول و برنامه‌های دینی ۱۵۵
- ب) مدهای تساهل در حدود الهی ۱۵۸
- ج) مدهای تساهل در حقوق مردم و عدالت اجتماعی ۱۶۱
- فهرست منابع ۱۶۳

هر کسی از این اهداف در آیین اسلام پژوهش کند، به روشنی در می‌یابد که تعالیم روانی-اسلامی به آسان‌گیری بر مردم و تسهیل وظایف آنان گرایشی عظیم دارند و تنها در موضعی به سخت‌گیری نزدیک می‌شود که ایمان و اخلاق را در معرض تباهی قرار گیرد و مصلحت عمومی به خطر افتد و نرمش و ملایمت چاره‌سازی نکند و گرنه، روح غالب، در آموزش‌ها و دستورات اسلامی به مدارا و تخفیف و جلب قلوب معطوف است.

قرآن کریم که مصدر نخستین و موثق‌ترین رجع اسلامی شمرده می‌شود به تصریح از مدارا سخن می‌گوید و در تشریع احکام آن را مورد توجه قرار می‌دهد. علاوه بر آیات قرآن، بیانات و سفارشات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سیره اهل بیت علیهم السلام بر ملایمت و سهولت در دین دلالتی روشن دارد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سایر معصومین علیهم السلام هرچند در حقوق شخصی، با گذشت و آسان گیر بودند، ولی در اجرای احکام خدا جدیت بسیار داشتند و با هرگونه فریب کاری و بدعت گذاری به سختی مخالفت می نمودند؛ زیرا که اسلام در این باره مدارا را نمی پسندد و از ابزار صلابت و قاطعیت استفاده می کند.

عفو و مدارا و تحمل دیگران، از والاترین ارزش های اخلاقی و انسانی و نشانه تعالی روح و عظمت شخصیت آدمی است. ایجاد جامعه ای منسجم و قدرتمند در گرو آن است که افراد آن، اندیشه ها و سلیقه های مختلف را تحمل نمایند و از کنار برخوردهای سفیهانه، با اخلاق کریمانه درآیند و با عفو و بخشش، کینه ها را مبدل به محبت سازند.

در این تحقیق به موضوع مدارا از جهت های مختلف پرداخته شده است که جامع تر و کامل تر می باشد. چون کتاب خاصی با عنوان جایگاه مدارا در اسلام تدوین نشده هرچند برخی از نویسندگان در لابه لای مباحث خود مطالبی راجع مدارا آورده اند.

به حول و قوه الهی و عنایات خاصه حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام و توجهات حضرت ولی عصر علیه السلام این رساله در پنج بخش تدوین شده است. بدان امید که مورد قبول احدیت واقع گردد.

در بخش اول به مفهوم‌شناسی و جایگاه و پیشینه مدارا در اسلام و غرب و فلسفه مدارا پرداخته شده است.

بخش دوم در مورد محدوده مدارا و شدت عمل و قاطعیت در اسلام می‌باشد که در آن موارد مدارا و عدم مدارا آورده شده است.

بخش سوم مربوط به برخی از مصادیق مدارا در قرآن و سنت می‌باشد که در حوزه‌های مختلف مانند سهل‌گیری در احکام و عبادات و اخلاقیات و فرهنگ می‌باشد و در آخر این بخش به جمع‌بندی مراحل قرآن پرداخته شده است.

بخش چهارم مدارا در سیره اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد که در این بخش مدارا از دیدگاه پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امام علی علیه‌السلام و امام حسین علیه‌السلام بررسی شده است.

بخش آخر در مورد آثار مدارا می‌باشد که در دو قسمت به آن پرداخته شده، ابتدا آثار مثبت مدارا و سپس به مدهای منفی مدارا. و در آخر از مجموع مطالب گفته شده نتیجه‌گیری به عمل آمده، و به عنوان حسن ختام تحقیق چند مورد پیشنهاد ذکر شده است.